

Warszawa, 10 stycznia 2015

**Podsekretarz Stanu
w Ministerstwie Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
Pan Andrzej Wyrobiec**

Szanowny Panie Ministrze,

W związku z ogłoszeniem konsultacji w sprawie mechanizmów licencjonowania treści chronionych przez prawo autorskie i prawa pokrewne organizacje bibliotekarskie - **Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych oraz Stowarzyszenie EBIB i Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich** - kierują na Pana ręce wspólne uwagi.

Pytanie nr 14 w kwestionariuszu ma charakter otwarty i dotyczy problemów stosowania przepisów o przejściu autorskich praw majątkowych. W stanowisku skoncentrujemy się głównie na udzieleniu odpowiedzi na to pytanie, tam gdzie to wskazane nawiązując do innych pytań z kwestionariusza.

Nasze organizacje w przesyłanych do Ministerstwa stanowiskach wielokrotnie wskazywały, że przy zawieraniu umów licencyjnych na dostęp do elektronicznych baz danych dozwolony użytek bywa ograniczany postanowieniami kontraktowymi. Ponownie zatem zwracamy uwagę na ten problem postulując przesądzenia bezwzględnie obowiązującego charakteru przepisów o dozwolonym użytku, również w przypadku wyboru prawa obcego.

Od kilkunastu lat biblioteki zawierają umowy licencyjne, przede wszystkim o charakterze niewyłącznym na udostępnianie utworów w repozytoriach instytucjonalnych bądź w bibliotekach cyfrowych. W naszej praktyce często mamy do czynienia z sytuacją, kiedy autor chętnie udzieliłby zgody na udostępnienie wcześniej już opublikowanego utworu za pośrednictwem tych platform, zwłaszcza jeśli wydawca nie jest zainteresowany dalszą eksploatacją utworu bądź jego wartość ekonomiczna jest znikoma lub żadna, natomiast utwór ma nadal wartość naukową bądź kulturową (np. stare słowniki, bibliografie). W procesie tym napotykamy trzy rodzaje problemów:

- 1) autor nie posiada umowy, nie pamięta czy podpisał jakąkolwiek, a wydawca także ich nie przechował lub nigdy nie miał – dziś trudno to ocenić i przesądzić czy i w jaki sposób zawarto umowę
- 2) autor nie ma możliwości skontaktowania się z podmiotem, na który przeniósł prawa, ponieważ przestał istnieć lub został rozwiązany
- 3) autor nie może uzyskać odpowiedzi od wydawnictwa – mimo kierowanych zapytań, telefonów etc.

Rozwiązaniem problemu byłaby przynajmniej możliwość wprowadzenia prawa do wypowiedzenia umowy w momencie, gdy licencjobiorca nie eksploatuje praw lub korzysta z nich w bardzo ograniczonym zakresie (pytanie 9).

Biblioteki cyfrowe mają także do czynienia z sytuacją odwrotną, kiedy to właściciel praw najpierw udzielił licencji niewyłącznej instytucji kultury czy nauki prowadzącej np. repozytorium naukowemu a potem

wydawca zaprosił go do współpracy przy wydaniu tego samego utworu. W kontekście utrzymania trwałości i ciągłości upowszechniania zasobów cyfrowych przez instytucje kultury czy nauki, postulujemy aby przeniesienie praw na innego właściciela nie prowadziło do wygaśnięcia wcześniejszych licencji udzielonych w stosunku do utworu np. na udostępnienie za pośrednictwem bibliotek cyfrowych czy w repozytoriach (pytanie 3). To co raz zostało zgodnie z życzeniem właściciela upowszechnione w Internecie, przez instytucje działające dla dobra publicznego, nie powinno być z niego wycofywane. Szczególne problemy prawne w tym zakresie rodzi w tym zakresie stosowanie otwartych licencji, które z definicji są niezbywalne.

Uważamy również, że należy wprowadzić zróżnicowany poziom ochrony podmiotów profesjonalnych w stosunku do słabszej strony umowy (pytanie 7). Uwaga ta przede wszystkim wpisuje się z w nasz postulat dotyczący ochrony dozwolonego użytku w postanowieniach umownych. Nie należy jednak zapominać, że również przy zawieraniu umów licencyjnych na udostępnianie w bibliotekach cyfrowych i repozytoriach, biblioteki choć są licencjobiorcą, nie mogą być traktowane na równi z podmiotami, które w sposób profesjonalny zajmują się kontraktowaniem w zakresie praw autorskich. Biblioteki starają się w sposób możliwie profesjonalny zawierać umowy licencyjne. Bardzo często edukują autorów co do przysługujących im praw (jak powiedział jeden z bibliotekarzy cyfrowych: *W mojej pracy bibliotekarza cyfrowego i osoby odpowiedzialnej za ustalanie licencji z autorami i wydawcami mogę powiedzieć, że przy podpisywaniu licencji i porozumień o współpracy prowadzimy rozmowy, które można przyrównać do indywidualnych szkoleń.* Niemniej jednak jest to działalność poboczna, nie związana bezpośrednio z zasadniczym zakresem działalności bibliotek, i choć wykonywana w sposób rzetelny i staranny, to jednak trudno mówić, że jest to działalność w której bibliotekarze się specjalizują. A zatem wprowadzenie zróżnicowanego poziomu ochrony powinno uwzględniać tę okoliczność, co za tym idzie nie traktować bibliotek i bibliotekarzy jako podmioty wyspecjalizowane w tym zakresie.

Powierzenie praw w zbiorowy zarząd nie powinno wykluczać zarządu samodzielnego (w tym możliwości udzielania otwartych licencji). Przypomnieć należy, że wielu twórców w tym naukowców nie powierza swoich praw organizacjom zbiorowego zarządzania, natomiast rozporządzają swoimi utworami w oparciu o licencje Creative Commons. Repozytoria a także biblioteki cyfrowe, choć z racji swojej specyfiki w mniejszym zakresie) od dawna stosują licencje CC. Przykładowe statystyki poniżej.

Liczba w nawiasach to suma liczb wyświetleń wszystkich publikacji zawierających w opisie podaną wartość atrybutu.

1. Prawa zastrzeżone - dostęp nieograniczony [2413028]
2. Domena Publiczna [1420271]
3. Prawa zastrzeżone - dostęp ograniczony [286887]
4. Licencja Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska [10467]
5. Licencja Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska [7]

Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych <http://rcin.org.pl/dlibra/pubstats?statType=16>

Liczba w nawiasach to łączna liczba udostępnionych publikacji zawierających w opisie podaną wartość atrybutu.

1. Domena publiczna (public domain) [248586]
2. Copyright [5598]
3. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/> Creative Commons BY-NC-SA [132]
4. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/pl/> Creative Commons BY 4.0 [24]
5. <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/> Creative Commons BY-SA [17]
6. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/> Creative Commons BY-NC [17]
7. Dzieło osierocone [12]
8. <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/pl/> Creative Commons BY 2.5 [10]
9. <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/> Creative Commons BY 3.0 [9]
10. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/> Creative Commons BY-NC-ND [4]

Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa (druga, co do wielkości po Polsce) - <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/pubstats?statType=16>

Mimo dość powszechnego stosowania licencji otwarte budzą wątpliwości prawne. Dla stabilności zasobów publicznych niezbędne jest dostosowanie przepisów polskiej ustawy o prawie autorskim do postanowień otwartych licencji. Przede wszystkim w zakresie możliwości zrzekania się pełni praw autorskich przez samych uprawnionych, ze wskazaniem na wykorzystanie licencji CC0 (Przekazanie do Domeny Publicznej), stosowanej już m.in. przez polskie biblioteki cyfrowe do udostępniania metadanych opisujących zbiory eksportowane do Europeany.ⁱ Modyfikacja obecnej regulacji powinna uwzględnić także możliwość udzielenia nieodwołalnej licencji oraz zrzeczenia się wynagrodzenia.

Ponadto, w przepisach prawa autorskiego powinna znaleźć się dokładna regulacja umowy o powierzenie praw organizacji, która powinna zwłaszcza **precyzyjnie definiować możliwość samodzielnego dysponowania swoją twórczością przez twórcę.**

W imieniu organizacji

Barbara Szczepańska

ⁱ CC0 – lista instytucji, które podpisały umowę Data Exchange Agreement i przekazują dane do Europeany poprzez FBC: <http://fbc.pionier.net.pl/pro/wspolpraca/dla-dostawcow-danych/wspolpraca-z-zewnetrznymi-serwisami/wspolpraca-z-europeana/lista-instytucji/>